

1982
5 nr 3

"Kronijck"

Medeelingen der
Oudheidkundige
Kring Voorst

VAN DE VOORZITTER.

De Oudheidkundige Kring Voorst bestaat dit jaar 10 jaar, iets om met dankbaarheid op terug te zien. Een woord van waardering wil ik zeker uitspreken aan werkers van het eerste uur, w.o. b.v. mevr. E.G. van Heuven-Reesink, de heer de Wilde, hoofd o.l. school Gietelo, maar ook aan zovele anderen, die ik niet allen met name noem. Allen hebben in de loop der jaren hun of haar steentje bijgedragen de Oudheidkundige Kring Voorst leven in te blazen, voorwaar een prima initiatief! Hen allen bijzondere waardering en dank.

Velen beginnen zich te interesseren in de geschiedenis en dan vooral hoe onze voorouders in hun of haar tijd leefden. Een groot terrein, zo interessant en boeiend, ligt bij het verzamelen van gegevens, voorwerpen etc., op dat terrein braak.

Verheugend is het te constateren, dat het gemeentebestuur van Voorst ook grote belangstelling krijgt voor dit werk en heeft besloten een Monumentencommissie in te stellen.

De economische teruggang heeft ons geleerd realistisch te denken, dat het gem. bestuur evenals wij, haar huishoudboekje zorgvuldig moet bijhouden. Dat neemt niet weg, dat wij proberen met bescheiden middelen en partikuliere initiatieven toch wat van de grond te krijgen. Dat geeft uiteindelijk grote voldoening. Wij vieren geen uitbundig feest dit jaar. Ik doe een oproep aan allen die dit lezen en die ons goed gezind zijn belangstelling te blijven tonen voor dit werk. Het kan op heel veel manieren, hetzij om lid te worden, hetzij leuke dingen door te geven.

Moge dit 10-jarig jubileum ons inspireren op de ingeslagen weg voort te gaan. De geschiedenis heeft het ons geleerd.

In het heden ligt het verleden
in het nu wat worden zal.

R. Kloosterboer.

KERKELIJKE AANGELEGENHEDEN IN 1592.

Kerkelijke aangelegenheden in Terwolde en Twello werden in 1592 nog vanuit Deventer geregeld. Terwolde en Twello gaven in 1592 nog al wat aanleiding tot bemoeiing. Reeds op 8 april drong de Deventer kerkeraad er bij de magistraat op aan, eerstdaags de pastoor van Terwolde er toe te houden, om revocatie (Herroeping) te doen, zullende hij anders ontzet worden, ten einde niet door die van Arnhem beschuldigd te worden van nalatigheid.

De burgemeesters antwoordden, dat hun afgetreden voorgangers hiervan reeds te vergeefs werk gemaakt hadden, maar dat men eerstdaags de pastoor ontbieden zou. Als de pastoor al verschenen is, dan heeft dit stellig tot geen tevreden einde geleid, want 31 augustus 1596 liet men door de koster voor de kerkeraad ontbieden de ouderlingen en kerkmeesters van Terwolde, om gehoord te worden over de financiële staat der kerk, ten einde te vernemen of die voldoende was tot onderhoud van een godzaligen, vromen man. Tevens schreef men hierover aan de schout van Twello (6 september) Claes Lamberts en Gerrit Eijlers, gedeputeerd (4 oktober) om nader met de kerkmeesters te spreken, rapporteren (19 oktober) dat de vaste inkomsten fl. 200,- bedragen. Wat men er op bedacht om een meer voldoende traktement te verkrijgen, laat zich afleiden uit een besluit 27 december.

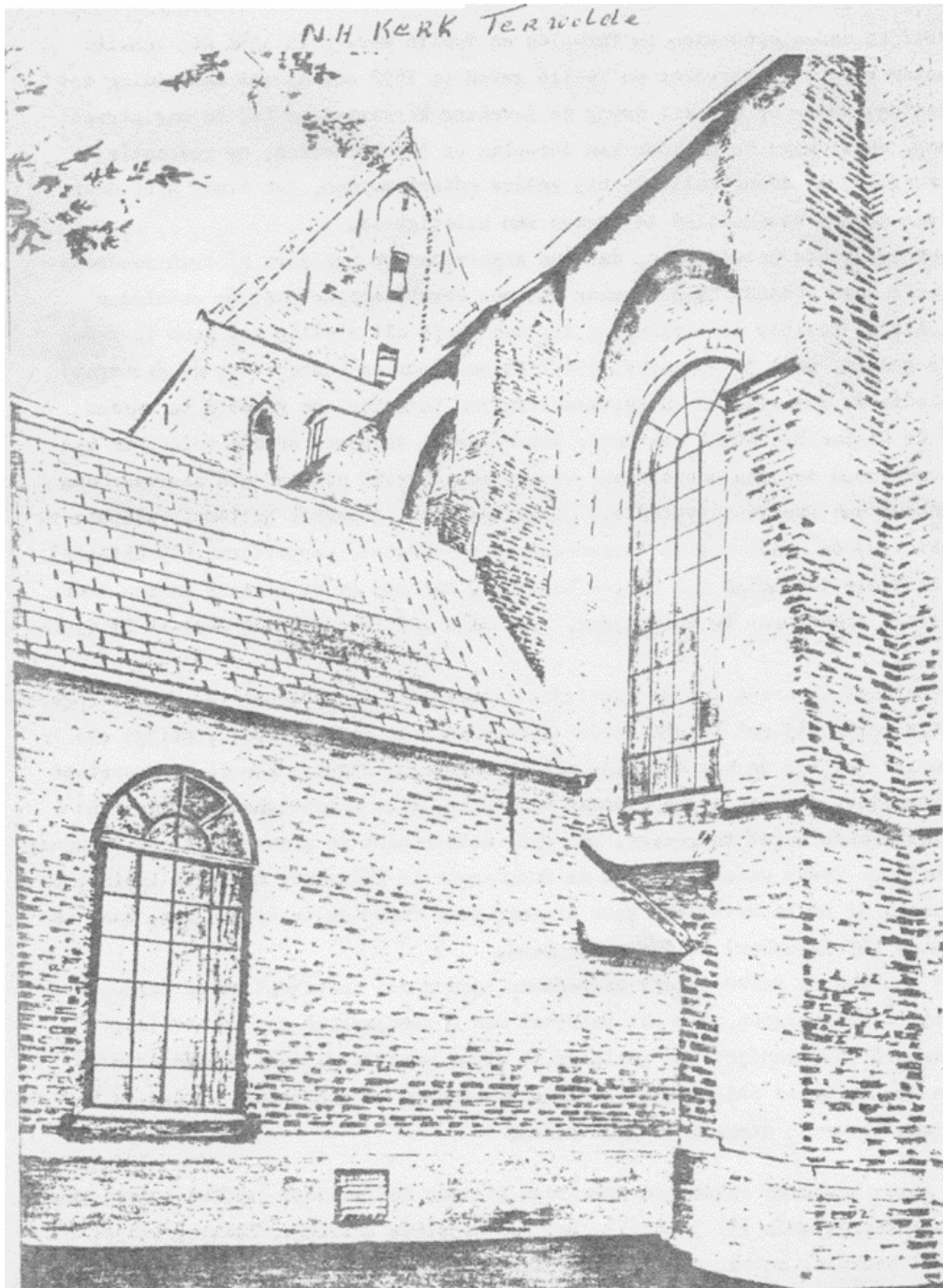
De predikant Gerardus Keppel namelijk, ontslag uit zijn dienst ter Woolde begerende, "overmits hij met Frucht beiden kerspelen niet dienen konde", krijgt als antwoord: dat hij er nog een tijd zal continueren, terwijl aan de kerkmeesters van Terwolde, die een eigen dienaar verzoeken, alle naarstigheid van de kant des kerkerads wordt toegezegd. Dat ging echter niet zo gemakkelijk. Op 15 november had men reeds geschreven aan de Hoogleraar te Franeker, Martinus Lydius, om te vragen of er in Friesland geen dienaar voor Terwolde te vinden was, maar het antwoord (27 december) luidde ontkennend.

Nadat evenwel de kerkmeesters aangenomen hadden met de schout en de kerspel-lieden te delibereren over het voorstel van 2 predikanten aan te stellen.

17 Januari 1597 schijnt men geslaagd te zijn, want 24 januari werden door de Deventer kerkeraad enige ouderlingen afgevaardigd om aanstaande zondag te Terwolde de nieuw beroepen dienaar te gaan horen.

Zijn gaven bevielen en de gedeputeerden hielpen het accoord treffen tussen hem en de kerspellieden (31 januari). Dat hij Henricus Hollinger heette, blijkt uit het besluit, om van de kerkeraad te Arnhem zijne spoedige bevestiging te

vragen. Tegelijkertijd riep ds Keppel de hulp van de kerkeraad in "om tot zijn beloeninge te geraken". Gerardus van Keppel toch, zoals hij in de acta van de Overijsselse synode heet, was 24 maart 1564 te Kampen geëxamineerd met goed gevolg.

W I N T E R

1813-1814

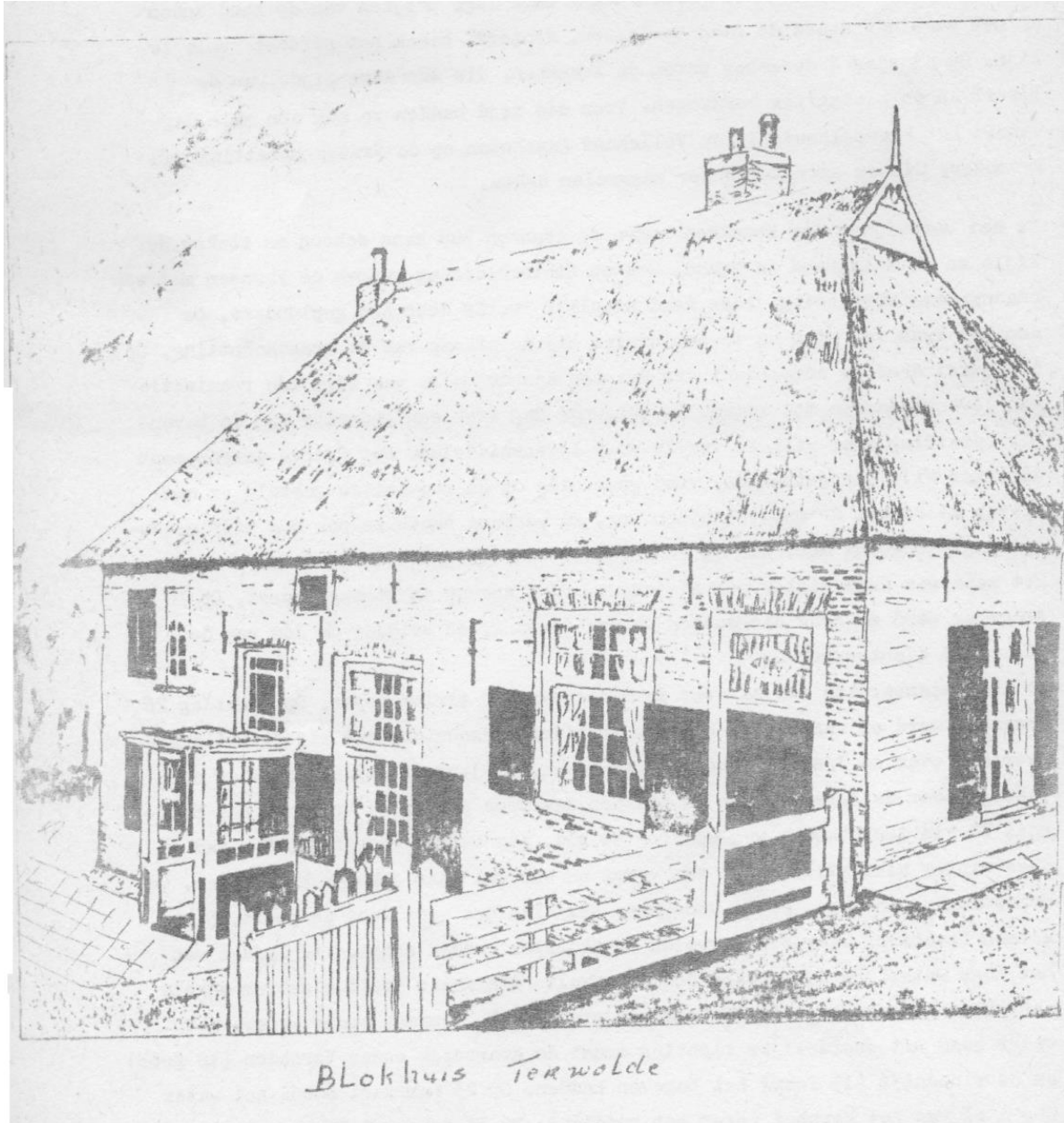
De tijden rond de jaarwisseling 1813-1814 waren niet bepaald prettig. Het begon al tijdens de vette ganzenmarkt in Deventer, in de maand november. Om elf uur deed namelijk het gerucht de ronde dat de poorten om 12 uur gesloten zouden worden, waarop de boeren de ganzen tegen zeer lage prijzen van de hand deden en met gezwinde spoed de stad verlieten. Achteraf bleek het gerucht vals te zijn. Op dinsdag 4 december waren de kozakken, die aan deze zijde van de IJssel lagen plotseling verdwenen. Voor die tijd hadden ze nog een hele dag vanuit het kreupelhout bij de Vollehand geschoten op de franse bezetting van Deventer, die de ontruiming der zaagmolen dekte.

Na het verdwijnen der Kozakken zagen de Fransen hun kans schoon en staken de Zijle en de Vollehand in brand. Ook op Sinterklaasdag kwamen de Fransen met een onaangename verrassing, toen werd namelijk Twello door hen geplunderd. De dominee kwam van Wilp om te bemiddelen bij de afkoop van de brandschatting. Op 6 januari deed de commandant der Fransen aan de maire van Wilp een requisitie van levensmiddelen toe komen. De volgende dag trok een gedeelte van de Deventer bezetting naar Wilp en Twello voor levensmiddelen. Het franse detachement dat naar Wilp was getrokken, vond geen orde op de requisitie gesteld en nam daarop alles uit de naaste huizen weg. En passant namen ze ook nog vijf nieuwsgierige jongelui mee, die op 18 december weer vrijgelaten werden.

Het weer was deze winter ook niet best. Veel sneeuw en strenge vorst. Op 10 december werd de brug uitgenomen wegens ijsgang, en vrijdag de 14e was de IJssel al dichtgevroren.

De 16e december kon men al over de dichtgevroren rivier lopen. Op woensdag 26 december werd er vanuit Deventer op arbeiders geschoten, die bij de Vollehand een overgang over de IJssel probeerden te maken. In januari wilden Kozakken een passage over de IJssel maken en haalden daarvoor bij J. de Groot op het Blokhuys 60 vim takkebossen weg en voor 50 gld. aan balken en ribben. Men had in deze winter niet alleen last van vorst en sneeuw, maar ook van hoog water. Om overstroming in Deventer te voorkomen stapelde men mest voor de poort. Niet alleen Deventer, maar ook Terwolde en Nijbroek hadden ernstig te lijden van het hoge water. De Nijbroeker dominee Exalto d'Almaras heeft hierover enkele aantekeningen gemaakt. Op 20 februari stond heel Rijbroek onder water. Het water kwam uit noordelijke richting omdat de dwarsdijk onder Vorchten (18 febr) en de vloeddijk (19 febr) het begeven hadden. Op 23 februari stond het water nog 1 el van het kerkhof (niet het huidige). Na 24 februari begon het water

te vallen, maar het bleef nog streng vriezen. Pas in maart werd het weer zachter, maar toen kreeg men veel last van dooiwater. Van Terwoldse zijde werd getracht de Kadijk door te steken, maar dat werd, verhinderd. Al met al een slechte tijd.

DS. JOHANNUS BURUNUS IN TERWOLDE.

Buranus kwam uit Duitsland. Zijn naam is afgeleid van de plaats Buer, in het zuiden van Westfalen, niet ver van Gelsenkirchen,

De gemeente van Terwolde had dus voorlopig nog geen succes gehad met haar verzoek, om een predikant aan te stellen die de taal van het land sprak. Uit de brieven die van Buranus bewaard zijn gebleven blijkt dat hij meer Duits dan Nederlands schreef. Met zijn preken zal het dan ook wel niet veel anders zijn geweest. Of dit ook de oorzaak is geweest van de materiële moeilijkheden waarin hij verkeerd heeft, kunnen we niet beoordele, noch of er enig verband tussen deze zaken is geweest. Maar wel is zijn armoede zo diep en schrijnend geweest, dat het een wonder mag heten, dat hij het bijna 25 jaar van 1606 - 1630 in Terwolde heeft uitgehouden. Bij zijn komst schijnt er al dadelijk enige vrijwing te zijn geweest, want hij diende al direkt een verzoek in, om naar "ein ander voeglike vacierende plaetze" overgeplaatst te worden.

De Classis adviseerde echter, dat het beter zou zijn, om enige gedeputeerden van de Classis en van het hof van Gelderland naar Terwolde af te vaardigen. Daar zou dan met de gemeente overlegd worden om Buranus daar voorlopig te laten blijven. De naastgezeten predikanten en de schout van Voorst zouden hierbij hun bemiddeling verlenen. Voorlopig horen we niet veel over Buranus, maar in 1610 klaagt hij er bij de Classis over, dat hij moeilijk van zijn inkomsten kan rondkomen. In 1612 was hij op de Classicale vergadering afwezig, dat gebeurde wel vaker, wegens "huyskruys", maar het blijkt niet waaruit die huiselijke moeilijkheden bestonden. In 1625 hoorde hij bij de zes broeders met de grootste gezinnen en de soberste inkomsten en kwam daardoor in aanmerking voor hoger traktement. Of ze die verhoging gekregen hebben is niet bekend. De meeste gegevens over Buranus moeilijkheden vinden we in enige brieven van hem, die betrekking hebben op de inkomsten uit geestelijke goederen. Deze geestelijke goederen waren bij de hervorming onder beheer van de wereldlijke overheid gesteld. Het waren meest huizen, landerijen en tienden, waarvan de opbrengst eer der regelrecht ging naar kloosters, kerken en kerkdienaren. Maar in 't vervolg werden deze inkomsten door of namens het gewestelijk bestuur geïnd, waarna deze voor de verdeling zorgde. Dat dit wel eens moeilijkheden gaf bewijst het geval Buranus. De dominee moest n.l. van de pastoeriegoederen en andere inkomsten ook belasting betalen, terwijl hij van inkomsten uit de vicariën evenals anderen het derde deel de z.g. tertiën moest afstaan, waaruit de overheid dan weer de predikantsopleiding of andere studies bekostigde.

Nu was het een grief van Buranus dat zijn inkomsten, zoals ze door de gemeente van Terwolde berekend waren, wel een behoorlijk bedrag vormden, maar dat er door aftrek van tijns, verponding, tertiën, enz. zo weinig van overbleef dat hij toch een armoedig bestaan moest lijden. We zouden kunnen zeggen het verschil tussen bruto en netto inkomen was te groot.

In zijn eerste brief uit 1628 aan Gedeputeerden van Veluwe schrijft Buranus na de gebruikelijke hoogdravende aanhef, dat gedurende lange jaren zijn inkomen veel kleiner is geweest dan hij gemeend en gehoopt had. Hij legde uit, "ho armlick und gar swarlick ick darvan 't leuen mochte hebben gelick vilen miner mitbroderen alhir ter platz vor mi geschiet isz die hastlick vyte armut van hir hebben verstrecken, met een sulcken soude ongetwieldt denoch nit gern van ni ock moten geschiet sin". Dat wil dus zeggen, dat Buranus heel goed wist, dat enkele zijner voorgangers ook uit armoede Terwolde hadden verlaten en dat er niet veel bij moest komen of hij zou dat ook doen. Dat hij het al die jaren had kunnen uithouden, dankte hij volgens zijn eigen brief aan de herhaalde hulp en troost, die voornoemde gedeputeerden hem hadden verleend. Hij maakte ook melding van zijn "huiszken vnd hoffke", dat hem nog iets opleverde, maar hij klaagde over de "gar ville vnd beswarlicke ankortinghe" op zijn inkomsten. In een volgende brief geeft hij een specificatie van zijn inkomsten, zoals ze door de schout Elbert van Menen berekend waren ten overstaan van de ambtsjonkers Peter van Appeltorn en Willem van Steenberghe. Als inkomsten uit geld gaf hij ondermeer op; uit de pastorie van Nijbroek 8 gld. 8 st. (deze bijdrage bestond al sinds de afscheiding van Nijbroek in 1339). Wolter Henrix hoffstee 14 st., dat Wesevelt 1 gld 1 st; Derck Albertsz in Grapendaal (onder Welsum, maar kerkelijk onder Terwolde) 16 st. Noch vyttwee hoffstee eyne elck vierde haluen stuuer; facit 7 st., uyt de Schellenort 14 st.; da Steuen Hofeyn op woont 1 gld. 15 st.; onse kercke gift 1 gld. 15 st.; Capile guit (goed) giff 5 st.; Albert op den Colck 14 st.; Dat hogevelt dot 11 gld. 4 st.; dat papenkampken 10,5 gld.; noch ein hoffstee doet 7 gld.; noch ein acker doet 4 gld. 4 st.; Herman

Driesens hoffstee 7 gld., vyte Anthonie vicarie 39 fld. 4 st.; St. Catharinen vicarie thoit 70 gld.; vyte die attersche heb ick 6 gld.; Darto so geniet ick van die edle ehrundfeste hern des quartiers van Veluwen 100 gld."

Met de giften in natura kwam de eerwaarde dan aan fl. 350,- , maar door diverse aftrekposten hield hij hiervan maar fl. 316,- over. En dan kon hij van sommige arme lieden onmogelijk verlangen dat zij een bijdrage gaven. Daarbij kwam dan ook nog dat verschillende leveringen in natura van zo'n slechte kwaliteit waren dat dominee er niets mee beginnen kon. De maat was vaak aan de krappe kant en het zaad zat vol met onkruid, zoals "bol" (bolderik, *Agrostemma*

Githago) en knopsaet (waarschijnlijk herikm Sinapis Arvensis). Zelf kon hij dit graan niet gebruiken en verkopen kon hij het helemaal niet, zodat een dergelijke levering voor hem meer verlies dan winst opleverde. Hij rekende de heren Gedeputeerden dan ook voor, dat hij in plaats van de bruto fl. 350,- feitelijk niet meer ontving dan zo' 190 a 200 gld,, dus maar ruim de helft van waarop hij recht had. Hij leverde er een uitvoerige lijst bij van erven en personen, die graan moesten leveren aan de pastorie. Enkele van die erven zijn nu nog bekend, zoals de Heege, die 3 schepel rogge en 4 schepel gerst moest leveren en het Broekhuis, dat 3 spint gerst moest opbrengen. Uit de landerijen van de kerk kreeg dominee jaarlijks 4 schepel rogge en de richter van Nijbroek_f dat was in die tijd Gerhard van Heerdt, zou per jaar 2 schepel rogge en 1 schepel gerst bijdragen. Maar hierbij werd aangetekend dat hij dit in zeven jaar niet ontvangen had. Van een ander erve was zelfs in elf jaar geen levering ontvangen. Geen wonder dar Buranus langzamerhand de moed en het geduld verloor en dat zijn klachten bij gedeputeerden van Veluwe steeds dringender herhaald werden. Om zijn ergste nood te lenigen moest hij hier en daar geld opnemen en dat moest ter zijner tijd weer terugbetaald worden. Maar het ongeluk bleef hem achtervolgen, want in die tijd hielden zich "heidens" (zigeuners) op in Terwolde. Ze hadden "im vergangen Herpst drie weken bi onse kerspel logiert". Deze stonden toen ook al niet zo gunstig bekend en in dit geval hadden ze 't er ook naar gemaakt. Toen n.l. op een zondag ds. Buranus in de kerk preekte en zijn vrouw en kinderen ook onder zijn gehoor waren, hadden de heidens een venster van de pastorie opengebroken, een kistje geforceerd en daaruit een bedrag van fl. 60,- weggehaald. Dit geld had hij deels van zijn armoedje gespaard om geleend geld af te lossen en deels opgenomen van de ontvanger van de St. Anthonius vicarie, een zekere heer Haxbergen uit Deventer, Voor dat geld had hij wat brandstof en andere nodige dingen willen inslaan voor de aanstaande winter. Hij schreef altijd in gepaste toon, maar het wordt even bitter als hij schrijft: "also ick in mienen hogen older doer min huesvrouw end kinder ein arm leven gehad". Of het na die tijd beter is gegaan met de bezoldiging van de Terwoldse predikanten is niet bekend, maar de notulen van de Classis en de Gedeputeerden zwijgen er verder over. Buranus heeft in 1630 zijn loopbaan in Terwolde beëindigd. Waarschijnlijk is hij hier overleden. Zijn opvolger was in april 1631 al aanwezig als afgevaardigde op een classicale vergadering. Deze opvolger heette Henricus Hollinnerusen, hij kwam van Schenkenschans. Hij is hoogstwaarschijnlijk de zoon van Henr. Hollingerus, die al voor 1600, eveneens uit armoede, van Terwolde naar Schenkenschans vertrok. De jonge Holling-

gerus heeft van 1631 tot 1637 in Terwolde gestaan, tot hij beroepen werd naar Grave.

Schepel = 10 l.

Spint = 5 kop of 1 l.

Uit: de archieven van wijlen de heer Vredenberg.

De ondergeteekende, JACOB GERARD VAN ZEIJST te *Apeldoorn*, kondigt bij deze aan, ingevolge art. 2 lett. a der wet van 23 April 1880 (*Stbl.* 67), dat hij, als ondernemer van een openbaar middel tot vervoer van personen, met een' **WAGEN op veeren** met 17 zitplaatsen, van *Apeldoorn* langs de *Teuge* over *Twello* naar *Deventer* zal rijden, en geregeld aan de *Teuge* en *Twello* zal stilhouden tot in- en uitlaten van reizigers, zullende het hoofdkantoor gevestigd zijn te *Apeldoorn*.

De dienst zal aanvangen Dingsdag 30 Mei 1882.

Het vertrek zal plaats hebben op Dingsdag en Vrijdag van *Apeldoorn* 's morgens 6 uur, de *Teuge* 7 uur, *Twello* 7½ uur, aank. *Deventer* 8.15 uur; vertrek uit *Deventer* op genoemde dagen 's namiddags 2 uur, van *Twello* 2¾ uur, van de *Teuge* 3½ uur, aankomst te *Apeldoorn* 4½ uur.

Vrachtprijzen per persoon naar de *Teuge* f 0.20, naar *Twello* f 0.30, naar *Deventer* f 0.40 met inbegrip van bagage.

Apeldoorn, 24 Mei 1882.

J. G. van Zeijst

SPAANSE TROEPEN IN EN OM DETVENTBR.

In 1571 liggen in Spaanse handen zijnde steden Deventer en Kampen garnizoenen behorende tot het uit Hoogduitsers bestaande regiment van de overste Polweiler. Deze staan in Spaanse dienst, de krijg is hun beroep.

Bij hun strooptochten over de Veluwe plunderen ze boerderijen, brandschatten ze en mishandelen ze de bewoners. Teneinde dit tegen te gaan neemt het kwartier van Veluwe in 1577 drie vendels Staatse knechten in dienst. Twee daarvan staan onder leiding van de bekwame Hopman Wolter Hegeman. Deze troepen legeren zich eerst in Apeldoorn in november 1577. Begin januari 1578 bezetten ze Twello en Terwolde. 20 Juli 1578 verovert Rennenberg, in staatse dienst, Kampen, 19 november 1578 kapituleert Deventer. 18 Januari 1578 speelt overste Stanley Deventer weer in Spaanse handen, Spaans bevelhebber was Tassis.

De Spaanse bevelhebber Tassis had zich in het voorjaar van 1578 verschanst in een sterke stelling te Wolfsheze, van waaruit hij Apeldoorn plundert. In 1578 doet hij drie strooptochten over de Veluwe, tot in het Gooi toe.

Bij al deze narigheid moet de bevolking dubbele schatting opbrengen zowel voor de Spaansen als wel voor de Staatsen. Vele ingezetenen vluchten, gehele streken raken ontvolkt. Tussen 1578 en 1591 moet een groot gedeelte van de Veluwe als niemandsland worden beschouwd, waarin nu eens de Spaanse dan weer de Staatse troepen de overhand hebben. Een vaste frontlijn ontbreekt, vloeiende frontlijn. De bewoners zelf waren totaal niet geïnteresseerd in de strijd, de meerderheid der bewoners verlangde alleen maar naar vrede.

Voor 1578 waren de meesten Rooms-Katholiek. Het eerste schuchtere begin der Hervorming kan men pas stellen na de pacificatie van Gent in 1578. Twee jaar later is het aantal calvinisten nog zo gering in deze streken, dat nergens sprake is van predikaties van enige omvang. In 1583 blijken er echter predikanten te zijn in Nijbroek, Heerde en Epe. Pas na de succesvolle veldtocht van 1591 door prins Maurits verandert de toestand geleidelijk ten voordele van de calvinisten. Doch zonder de sterke arm van het Hof van Gelre zou de meerderheid R.K. gebleven zijn.

Nog in 1595 demonsteert het overgrote deel van de bevolking van Apeldoorn tegen de intree-preek van de predikant Jacobi. Na 1600 komt er geleidelijk verandering en gaan de katholieken op de duur de minderheid vormen. In het geheim houden zij nog godsdienst oefeningen op kastelen van katholiek gebleven edelen of op boerderijen, dit werd vaak oogluikend toegestaan, vandaar dat men overal katholieke enclaves vindt in overwegend protestantse gebieden, zoals Duitsevoorde en de Vecht.

Problemen watert ef ook wat betreft het leveren van voedsel aan de vijand. De toenmalige richter uit Nijbroek maakt zich hieraan schuldig, evenals sommige edelen zoals die van Swaneborgh (Vorchten), Eertbeek, Middachten en Canneborgh, (Vaassen, bewoond door Hendrik van Isendoorn). Voedeelconvooien gaan van Bunschoten via de Cannenborgh naar Deventer. De richter van Nijbroek kreeg voedsel uit Arnhem en leverde dit door aan de vijand. Hendrik van Isendoorn maakt het helemaal bont. Staatse soldaten houden op de Veluwe een aantal voerlui aan die met levensmiddelen op weg zijn naar Deventer en Zutphen. De voerlui worden gearresteerd en de wagens, paarden en voedsel in beslag genomen. Dan komt Hendrik van Isendoorn ten tonele met in rotten marcherende als krijgslieden uitgeruste boeren en neemt met hun hulp "de soldaten alsulcken aengetroffen personen wagh en peerden weer af". Later is de Cannenburg veroverd door de Drost van Overijssel, wat weer grote problemen gaf met de staten van Gelre, omdat zij ingrepen in hun rechtsgebied.

Lectuur: Het archief van de Canneburg door R. Wartena, Arnhem 1969.
R. Hardonk. Wolter Hegeman, c.a. 1548-1582, een gelders krijgsoverste uit het begin van de 80-jarige oorlog. Bijdr. en mededelingen Gelre deel Ixvlll 1974-75, blz. 77 e.v. J.S.v. Veen, Verstandhouding met de vijand, Bijdr. en mededelingen Gelre deel xxxlll blz. 98 e.v.

Een rot soldaten telde 16 man.

Vorengenoemde Hegeman heeft in Terwolde de torenzolder in de kerk laten aanleggen.

15 November 1553

ZELFMOORD TE NIJBROEK.

Alzoe Harten van Heyden, richter in het Nijebroek, in de raede van Gelderland te kennen gegeven heeft, woe einer Aelbert Henrickss in den vurs. ampt sich selffs verdaen ende verhangen hadde; versoeckende te weten, woe hij hem derhalve solde halden; is geordonneert ende hem bevolen geweest id doode lichaam met id hooft in een micke* te hangen tot exempel van anderen und it guedt gerichtelijk op te tijkenen ende d'een helfft, te weten des dooden deel, van 's heren wegen aen te vangen ende daeraff geboerlijke rekeninghe te doen, welverstaende dat van sullicke helfft oick betaelt moeten werden de helfft der schulden, die daer bevonden sullen werden.

Uit brieven van het Hof met het kwartier van Arnhem.

* Gaffelvormige galg.

VOORST IN DE SPIEGEL DER GESCHIEDENIS.

4e aflevering.

Het ontstaan van de oudste plaatsnamen op de Oost-Veluwe.

Toen diverse volksstammen zich hadden verenigd tot een stam, onder de naam Franken, en het Christendom zich, zij het in bescheiden mate, ontplooid in deze landstreek, werden diverse nederzettingen ondergebracht in Gouwen. Het gebied ten westen van de IJssel kreeg de naam Velua (Veluwe), het gebied ten oosten daarvan Salalon (Salland) en voorts Hamaland. De diverse nederzettingen waarvan in oorspronkelijke documenten voor het eerst melding wordt gemaakt zijn: Huilpa (Wilp) in het jaar 700, Uttiloch (Uddel) in 793, Villa England (beekbergen) in 801, Lona (Loenen) in 801, Fasna (Vaassen) in 891, Forste (Voorst) in 893. Daventre (Deventer) wordt reeds in 890 genoemd en Sutfene (Zutphen) in 1039.

Voorst werd dus reeds in het jaar 893 vermeld en Wilp zelfs in 700, zij het dan als "Ecclesia" wat kerk betekent.

Deze benaming bleef geruime tijd gehandhaafd, namelijk tot het laatst der 13e eeuw. Toen werd melding gemaakt van "Parochia", dit betekent dorp.

In 1298 wordt Voorst als Vorste aangeduid en in 1340 als Voerst en Upvoerst. Omtrent dezelfde tijd wordt er dan ook melding gemaakt van de kerspeldorpen Twenle (Twello) en Woolde (Terwolde). Wij kunnen echter wel aannemen, dat laatst genoemde dorpen hun ontstaan wel vroeger hebben gehad.

Onze streek komt onder kerkelijk en wereldlijk bestuur.

Keren wij terug tot de 8e en 9e eeuw, dan blijkt dat tijdens de regering van Karel de Grote en nadien Lodewijk de Vrome, meerdere malen deze omgeving in de strijd met de Noormannen is betrokken geweest.

Voordien was het land al verdeeld in Gouwen, zo als Batua, Felua, Teisterbant, Hamaland enz. onder het gezag der Duitse koningen, welke in die Gouwen dan weer een gouwgraaf of bisschop aanstelden en deze door schenking en privilegiën een grote invloed op het bestuur van deze Gouwen verkregen.

"kronijck,,

Voornamelijk in de tijd van de regeringsperiode van de koningen Otto I, II en III en hun opvolger Hendrik II, zijn aanzienlijke delen van het Duitse Rijk door schenking of anderszins in andere handen overgegaan. Maar als dan tijdens

de regering van Koning Hendrik III, door onderlinge twisten, de Graafschap Hamaland in verschillende delen uiteen valt, komt een deel van Hamaland door schenking in het jaar 1046 aan de Bisschop van Utrecht. Het gedeelte ten oosten van de IJssel bleef de eeuwen door zijn Saksisch karakter behouden en daarbij behoorde ook nog een vrij groot gebied aan de westzijde, met name dat gedeelte, wat in het jaar 1046 door Koning Hendrik (III of IV) aan de bisschop van Utrecht geschonken wordt en is omschreven: "een ddel van de Graafschap Hamaland, neffens Deventer en begrensd door de IJssel", met het gebied Eerbeek, Leuvenum, Empe, Wilp, Twello, Welsum. Het beheer van dit gebied werd toen voor een groot deel in handen gelegd van het kapittel van St. Marie te Utrecht en het St. Lebuinus Kapittel te Deventer. De reeds gevestigde kerken kwamen daardoor onder het Dekenaat en de Proostdij van Deventer en kregen als moederkerk de St. Lebuinuskerk te Deventer. Echter, met uitzondering van de kerk te Voorst, welke onder de Bisschop van Trier kwam en ressorteerde onder de Abdij van Prümmin de Eifel, welke een belangrijke hoeveelheid grondgebied in Voorst had. Omstreeks de 13e eeuw zien wij echter, dat vele goederen, welke in kerkelijk bezit waren, in bezit aan machtige wereldlijke heren overgaan. En daar de Veluwe ook reeds via de Graaf van Brabant in bezit van de Graaf van Gelre komt, dragen vele heren van allodiale goederen (vrije eigen goed) deze in leenplicht op aan de Graaf van Gelre. Toch blijven er nog vele in leen aan de kerk, onder de naam van Stichtse - en Proostdij - lenen. In die tijd ontwikkelde deze landstreek zich dan ook in een meer georganiseerde gemeenschap en ontstonden dorpen.

Bron: gegevens van de heer J. Kedde

Wordt vervolgd.

De redactie wenst u prettige kerstdagen en een
vroegspedig nieuwjaar. Kerkklok NH Kerk Terwede